

Strategi for forvaltning av hjortevilt

Innhold

Strategi for forvaltning av hjortevilt	1
Forord	3
Sammendrag	5
Innledning	7
Strategiens hensikt	8
Visjonen	9
Satsingsområder i strategiperioden	9
Implementering av visjon og satsingsområder	10
1. Grenseløs forvaltning	11
Utfordringer og muligheter	11
Målsetting	12
Tiltak og ansvar	12
2. Arealbrukskonflikter	13
Utfordringer og muligheter	13
Målsettinger	15
Tiltak og ansvar	15
3. Vilthelse	16
Utfordringer og muligheter	16
Målsetting	17
Tiltak og ansvar	17
4. Fremtidens jaktutøvelse	18
Utfordringer og muligheter	18
Målsetting	19
Tiltak og ansvar	19
5. Hjortevilt som næring	20
Utfordringer og muligheter	20
Målsetting	21
Tiltak og ansvar	21
BAKGRUNN	23

Hjortevilt i Norge.....	23
Hjorteviltet i et historisk perspektiv	23
Utvikling og status i dag.....	24
Felles ansvar	26
Hjorteviltet og samfunnet.....	27
Kunnskapsgrunnlaget	29

Forord

En ny strategiprosess som definerer retningen for hjorteviltforvaltningen, og de utfordringene forvaltningen forventes å stå overfor i fremtiden, var et behov som ble påpekt gjennom evalueringen av den forrige hjortviltstrategien (2009)¹ av Menon Economics i 2021².

På denne bakgrunn fikk Miljødirektoratet i tildelingsbrevet fra Landbruks- og matdepartementet om høstbare viltressurser for 2022 følgende oppdrag:

*"Strategi for forvaltning av hjortevilt,
Departementet viser til evaluering av Strategi for forvaltning av hjortevilt (2009) utført av Menon Economics m.fl. (rapport 41/2021) og Miljødirektoratets brev av 29. juni 2021 med forslag til plan for utarbeidelse av ny strategi for forvaltning av hjortevilt. Departementet ber direktoratet utarbeide en ny hjorteviltstrategi som skissert i oversendt plan. Bred involvering og forankring hos berørte aktører er sentralt. Arbeidet skal starte opp senest 2. halvår 2022, og en plan for prosessen oversendes departementet innen 15. september 2022."*

For å sikre en tilstrekkelig bred involvering oppnevnte Miljødirektoratet en ressursgruppe bestående av kommuner, fylkeskommuner, kompetansemiljøer og rettighets- og medlemsorganisasjoner. Medlemmene i ressursgruppa har i perioden mars 2023 til november 2024 vært aktive bidragsytere i arbeidet, blant annet gjennom fire fysiske samlinger og flere digitale-møter. Miljødirektoratet har ledet arbeidet med strategien, og viktige innspill og anbefalinger fra Menon's evalueringsrapport fra 2021 er hensyntatt i arbeidet med den nye strategien. Ressursgruppa, som har bestått av følgende institusjoner og personer, takkes for god innsats og godt samarbeid:

*Finn Erlend Ødegård (Norges Bondelag)
Maximillian Zimmermann (Norskog)
Kjartan Sjulstad (Norskog/Fritzøe Skoger)
Jo Inge Breisjøberget (Statskog)
Øyvind Juliussen (Norges Skogeierforbund/Skogkurs)
Olav Greivstad (Norges Jeger og fiskerforbund)
Pål Sindre Svae (Indre Østfold kommune)
Jon Anders Stavang (Kinn kommune/Stiftelsen Norsk hjortesenter)
Gunnar Svalbjørg (Steigen kommune)
Ole Bjørn Bårnes (Viken fylkeskommune/Telemark fylkeskommune)
Runar Myrvang (Trøndelag Fylkeskommune/Landbruksdirektoratet)
Jørn Våge (Veterinærinstituttet)
Johan Trygve Solheim (Stiftelsen Norsk Hjortesenter)
Christer Rolandsen (Norsk Institutt for Naturforskning)*

¹ Direktoratet for naturforvaltning. 2009. Strategi for forvaltninga av hjortevilt. Verdsatt lokalt - anerkjent globalt. DN-rapport. Direktoratet for naturforvaltning, Trondheim. 60 s.

² [Evaluering av «Strategi for forvaltning av hjortevilt» - miljodirektoratet.no](https://miljodirektoratet.no/evaluering-av-strategi-for-forvaltning-av-hjortevilt)

Brage Bremseth Hansen (Norsk Institutt for Naturforskning)

Erling Johan Solberg (Norsk Institutt for Naturforskning)

Sammenstillingen av høringsdokumentet som oversendes Landbruksdirektoratet er gjort av Miljødirektoratet ved Siri Hånes Langen, Bjørn Rangbru, Erik Lund og Johan Trygve Solheim fra Stiftelsen Norsk Hjortesenter.

Med bakgrunn i Regjeringens vedtak fra 2023 om å overføre myndigheten for de høstbare viltartene fra Miljødirektoratet til Landbruksdirektoratet, overtar Landbruksdirektoratet det videre ansvaret for strategiarbeidet, herunder også høringsprosess og ferdigstilling.

Sammendrag

Hjorteviltstrategien skal ivareta samspillet mellom hjorteviltet og samfunnet på best mulig måte, herunder å løfte hjorteviltforvaltningens verdier som er å:

- Basere seg på den til enhver tid mest oppdaterte og tilgjengelige kunnskapen.
- Sikre gode analyser av endringer knyttet til samspillet mellom hjortevilt og samfunn.
- Ha evne til å reagere raskt hvis det påvises negativ utvikling for hjortevilt.

Strategiens visjon er "**Robuste bestander i en natur i endring**", og hovedmålet er å utvikle en langsiktig høstingskultur som har som formål å forvalte ressursene til det beste for hjorteviltartene. For å nå målet er det nødvendig å arbeide for å:

- Sikre en mest mulig naturlig demografi i bestandene.
- Sikre en eldre gjennomsnittsalder i bestandene.
- Sikre sammenheng mellom tetthet og samlede beiteressurser.
- Større fokus på hvilke individer som er igjen etter jakta

For å nå visjonen har strategien fem satsingsområder, som både hver for seg og samlet skal bidra til å nå hovedmålet. Hvert av satsingsområdene har tiltak knyttet til seg, og hvor det pekes på aktører som har et hovedansvar for gjennomføring av tiltaket.

Grenseløs forvaltning handler om at viltet skal forvaltes uavhengig av menneskeskapte grenser. Målsettingen er at forvaltningen av hjortevilt skal skje på en skala som minimum tilsvarer deres leveområder, og forvaltningen skal være kunnskapsbasert i alle ledd.

Arealbrukskonflikter handler om å utvikle sameksistensen mellom hjorteviltet og samfunnet som ivaretar de grunnleggende behovene til begge. Hjorteviltets leveområder skal ivaretas, og omfanget av arealbrukskonflikter skal reduseres.

Vilthelse handler om å sikre best mulig vilthelse, og å hindre spredning av sykdommer på tvers av arter og områder. Siktemålet er at helse- og velferdstilstanden i hjorteviltbestandene ikke skal forringes som følge av menneskelig aktivitet, og bestandene skal forvaltes på en måte som gjør dem mindre sårbare mot naturlige endringer.

Fremtidens jaktutøvelse handler om at samfunnets verdier og normer skal legge føringer for jaktutøvelsen. Det er et mål at alle aktører i norsk hjorteviltforvaltning skal sette søkelyset på forvaltning av den delen av bestanden som går igjen etter jakta.

Hjortevilt som næring handler om å legge til rette for verdiskaping fra hjorteviltet – inkludert lokal forankret næringsutvikling og nyskaping. I dette ligger at lokal næringsutvikling basert på hjorteviltressursen skal videreutvikles innenfor rammene av en langsiktig forvaltning som sikrer robuste bestander.

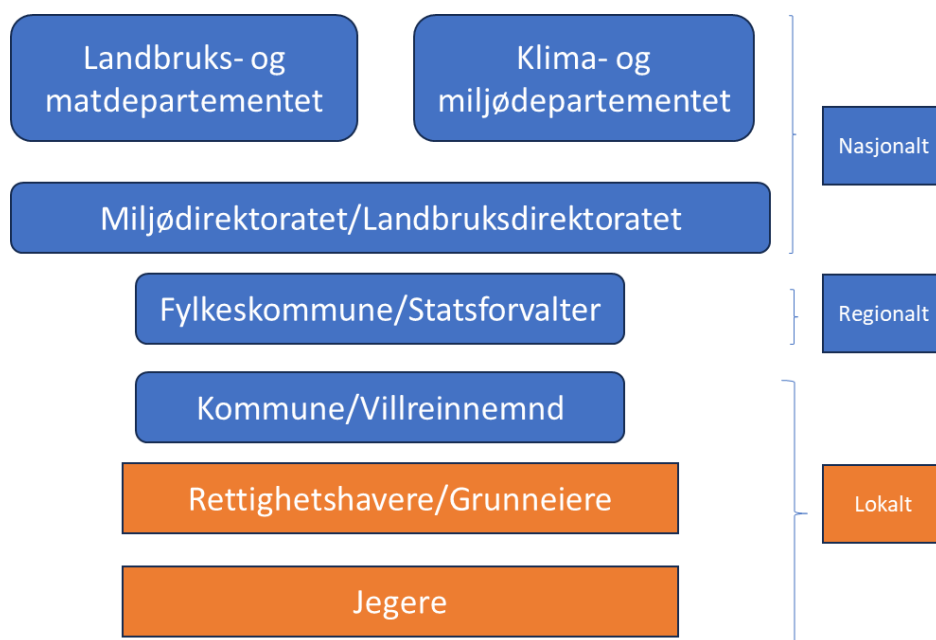
Strategien skal gjennomføres i samspill mellom alle aktørene i hjorteviltforvaltningen. Det store spørsmålet er om vi kan klare å få flertallet av viltmyndighet, grunneiere og jegere med på å i fellesskap strekke seg mot visjonen? Nødvendige grep i den forbindelse er å;

- Sette søkelys på rolleforståelse i alle ledd.
- God forankring av hjorteviltstrategien
- Investere i en tydelig og effektiv kommunikasjonsstrategi.
- Årlig evaluering av måloppnåelse og status for gjennomføring av tiltak.

Innledning

Strategien skal bidra til best mulig forvaltning av hjorteviltartene ut fra den til enhver tid mest oppdaterte og tilgjengelige kunnskapen.

Strategien skal sette søkelys på tiltak samfunnet og aktørene innen hjorteviltforvaltningen må iverksette for å strekke seg mot en felles visjon. Hovedmålet for strategien er å utvikle en langsiktig høstingskultur som har som formål å forvalte ressursene til det beste for hjorteviltartene. En viktig fortsettelse i arbeidet etter at strategien er ferdig er forankring til aktuelle aktører.

Figur 1. Sentrale aktører i hjorteviltforvaltningen. De blå boksene representerer den offentlige forvaltningen, mens de oransje er den private forvaltningen.

En grunnleggende forutsetning for å lykkes er at strategien blir forstått, og til enhver tid forplikter, på tvers av aktører og sektormyndigheter. Aktørene må enes om utfordringene som hjorteviltet og forvaltningen står overfor. Dette betinger en god plan for gjennomføring, og at det settes av tilstrekkelige ressurser til å kommunisere den.

På den ene side kan ikke bestandsveksten vi har hatt for hjort og rådyr de siste tiårene fortsette uten at det får konsekvenser. På den annen side er tilbakegangen vi ser for andre arter som elg og villrein, og der dette ikke har vært et ledd i en planmessig bestandsreduksjon, urovekkende. Strategien handler om å være i forkant av utviklingen, og å treffe tiltak før det får store negative

konsekvenser. Hovedutfordringen er å få alle til å bidra og til å tenke langsiktig. Dette krever ressurser og tålmodighet.

Strategien er rettet mot alle hjorteviltartene, men hovedfokus på elg, hjort og rådyr. I 2024 kom Meld. St. 18 (2023–2024) “Ein forbetra tilstand for villrein”³. Den presenterer regjeringens politikk for å forbedre tilstanden for villrein i Norge. Før sommeren 2025 kom de første tiltaksplanene for noen av de nasjonale villreinområdene på høring. For Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet vil det i de kommende år bli viktig å følge opp våre ansvarsområder i endelige tiltaksplaner for de ulike villreinområder.

Fremmede hjorteviltarter behandles ikke i denne strategien. Dåhjort er allerede etablert i Norge, og vil sannsynligvis øke i antall. Utviklingen i Sverige de senere årene viser at arten kan bre seg raskere enn antatt. Hvithalehjort har etablert seg i Finland, og bestanden vokser. Selv om det kan ta lang tid før denne arten kommer via Sverige til Norge, er det ikke utenkelig.

Strategiens hensikt

Strategien er et retningsgivende dokument som skal muliggjøre og iverksette de riktige forvaltningsmessige grepene. Strategiens hensikt kan oppsummeres i tre punkter:

- Gi retning for et langsiktig arbeid
- En basis for samarbeid mellom berørte sektorer og aktører
- Et utgangspunkt for aktørenes egne mål og prioriteringer

Strategien gir retning for perioden fram mot år 2030, og bør evalueres hvert år. Dette for å sikre tilstrekkelig oppfølging i alle ledd, og muliggjøre endringer for effektiv tilnærming til visjonen. Det langsiktige arbeidet ligger i at ansvarlige myndigheter, og berørte sektorer, fra og med 2030 samles hvert femte år for om nødvendig å justere retningen. Landbruksdirektoratet har hovedansvar for oppfølging og evaluering av strategien.

Hjorteviltforvaltningen må forvalte artene innenfor et helhetlig økosystemperspektiv. Mennesket er en del av økosystemet, og med betydelig evne til å påvirke det. Strategien setter et viktig søkelys på artene og miljøet de lever i, og den skal gjøre samfunnet bedre i stand til å håndtere utfordringer som omhandler hjorteviltet. Det innebærer blant annet at hjorteviltartenes utbredelse, kondisjon og leveområder må forvaltes i lys av både et samfunn og en natur i rask endring. Strategien har fem satsingsområder, inkludert en beskrivelse av utfordringer, muligheter, mål, og tiltak. Under tiltak er de mest sentrale aktørene listet opp. Flere av tiltakene må sees i sammenheng for å oppnå målsetningene.

³ [Meld. St. 18 \(2023–2024\) - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

Visjonen

Visjonen for strategien beskriver det samla målbildet for forvaltningen på kort og lang sikt. Visjonen legger opp til ei endring i norsk hjorteviltforvaltning: *Fra en jaktkultur delvis basert på flest mulig og størst mulig, er fokuset endret til det beste for hjorteviltartene.*

“Robuste bestander i en natur i endring”

Robuste bestander

I begrepet legger vi bestander med naturlig kjønns- og alderssammensetning, stor genetisk variasjon og gode muligheter for genflyt mellom delbestander. Individenes vektor og kondisjonsforhold skal gi grunnlag for tilfredsstillende fruktbarhet og naturlig overlevelse. Robuste bestander har best utgangspunkt for å mestre varierende klima, arealendringer, helsebelastning og menneskelige forstyrrelser nå og i framtiden.

Satsingsområder i strategiperioden

Strategien består av fem satsingsområder med målsettinger og tiltak som sammen bygger opp under visjonen:

1. Grenseløs forvaltning
2. Arealbrukskonflikter
3. Vilthelse
4. Fremtidens jaktutøvelse
5. Hjortevilt som næring

Noen tiltak berører lovverk og aktører hvor miljø- eller landbruksmyndigheten ikke har myndighet. En viktig forutsetning for å lykkes med flere satsinger i strategien vil være å lykkes med å forplikte myndigheter og private aktører på tvers av berørte sektorer. Forankring av strategien hos ulike sektormyndigheter vil være en viktig oppfølging av strategiarbeidet.

Figur 2. Strategien består av fem satsingsområder med delmål og tiltak som bygger opp under visjonen.

Implementering av visjon og satsingsområder

Skal strategien ha noen hensikt må tilstrekkelig mange bli kjent med den og kjenne seg igjen i innholdet. Først da kan vi forvente bidrag til gjennomføring av tiltakene innenfor prioriterte satsingsområder. I arbeidet med strategien har vi forsøkt å belyse de viktigste utfordringene som hjorteviltet og norsk hjorteviltforvaltning står overfor. Landbruksdirektoratet har brukt mye tid i 2025 på å sette seg inn i rollen som myndighet for høstbare viltressurser. Dette vil også være viktig i tiden framover, samt i arbeidet med hjorteviltstrategien, for å etablere godt samarbeid med aktører som er relevante for måloppnåelse av strategien. Landbruksdirektoratet som nå har hovedansvar for hjorteviltstrategien, er helt avhengig av samarbeid med andre aktører for å lykkes med tiltakene som skal gjennomføres.

Hva skal til for at jegere i større grad lar de beste dyra gå igjen etter jakta? Hvordan skal vi klare å redusere problemet med viltpåkjørsler? Hvilken betydning har klimaendringer for hjorteviltet? Det er mange spørsmål i hjorteviltforvaltningen, og innen mange tema har vi mye kunnskap, men for andre tema trengs det mer kunnskap. I oppfølgingen av strategien vil kunnskapsinnhenting være viktig der det er behov for det. Det viktigste er kanskje uansett å gjøre kunnskapen kjent og forstått, slik at den i større grad tas i bruk. Et eksempel kan være hvilken betydning det har å la eldre dyr faktisk bli gamle nok til å nå sin mest produktive alder. Det har blitt et større fokus de senere år på hvilke dyr lokal forvaltning og jegere ønsker å ha igjen i bestanden etter jakt. Og i en del områder kan vi se en positiv trend med tanke på for eksempel gjennomsnittsalder i bestandene. Men samtidig er det fortsatt et stort forbedringspotensial i veldig mange områder hvor jaktrykket spesielt på eldre hanndyr fortsatt er for høyt. Med andre ord – i større grad få jegerne med på en høstingskultur som gir en framtidsbestand med større andel storvokste robuste individer.

Kommunikasjon og synliggjøring av strategien vil være viktig. For Landbruksdirektoratet vil det være svært sentralt å jobbe for å gjøre strategien kjent blant flest mulig. Direktoratet er samtidig avhengig av at flere kan kjenne seg igjen i innholdet og bidrar med å løfte fram relevant innhold fra strategien. Når strategien er ferdigstilt vil direktoratet lage en plan for oppfølging av de ulike satsingsområdene og herunder også en tilpasset kommunikasjonsplan for de ulike områdene. Det kan være ulike virkemidler som bør benyttes for de ulike temaene og ut fra hvem som er målgruppen. Hjorteviltportalen⁴ var et av fyrtårnene i forrige hjorteviltstrategi, og har vært en suksess. Betydningen av portalen ble tydelig for mange i forbindelse med håndteringen av CWD i Nordfjella og senere Hardangervidda. Hjorteviltportalen vil også bli brukt i formidling av informasjon knyttet til den nye hjorteviltstrategien.

⁴ [Hjorteviltportalen](#)

1. Grenseløs forvaltning

Utfordringer og muligheter

Satsingsområdet handler om at hjorteviltartene skal forvaltes uavhengig av menneskeskapte grenser.

Hjortevilt viser stor variasjon i arealbruk både innen og på tvers av arter. Noen benytter relativt små områder, mens andre benytter store arealer og kan bevege seg over flere kommuner eller regioner. Hjortedyr som utgjør en netto nytte (jaktinntekt) på ett sted, kan bidra til en netto kostnad (beiteskade og trafikkulykker) i andre deler av leveområdet og til andre tider av året. Et system for en bedre balanse mellom fordeler og ulemper av hjorteviltets tilstedeværelse bør derfor utvikles. Arealbruken til hjorteviltet gjør det nødvendig å tenke forvaltning og samhandling på tvers av administrative grenser. Kommunene er i dag det sentrale leddet i forvaltningen av hjortevilt med unntak av villrein hvor villreinnemnda er myndighet.

Kommunene vedtar kommunale mål for forvaltning av hjortevilt og har myndighet til å fastsette minsteareal, godkjenne vald, godkjenne bestandsplaner og skal vedta fellingskvoter. Dette hovedsakelig innenfor egen kommune. Årsleveområdene for de aktuelle artene er ofte større og i liten grad tilpasset disse avgrensningene. Forvaltningen trenger derfor et bedre og mer forpliktende samarbeid på tvers av administrative grenser. Fylkeskommunene som regional viltmyndighet kan her tenkes å få en viktig rolle i oppfølgingen av hjorteviltstrategien og samordning av forvaltning mellom kommunene. Godt fungerende samarbeid er også viktig blant jaktrettshavere. Lokale uenigheter skaper ofte hinder for å få til godt arronderte forvaltningsenheter. Dette skaper utfordringer for jegerne, og for gjennomføring av en effektiv og enhetlig bestandsforvaltning.

Selv om kommunene har en sentral rolle i hjorteviltforvaltningen, er det mange kommuner som ikke har ressurser til å prioritere de lovpålagte oppgavene. I tillegg er de forskriftsfestede kravene til kommunen som viltorgan spredt i ulikt lovverk, og er utilstrekkelig definerte. For kommuner som har begrensede ressurser er det vanskelig å prioritere utilstrekkelig definerte oppgaver. Det er derfor behov for en mer tydelig og helhetlig offentlig hjorteviltforvaltning. Herunder tydeligere ansvarsfordeling av lovpålagte oppgaver, og øremerkede statlige eller fylkeskommunale virkemidler til kommunene. Det er også behov for mer samarbeid med andre direkte og indirekte berørte aktører og parter. Dette vil kreve økt bruk av ressurser både fra det offentlige og private.

Det finnes mye kunnskap om de ulike hjorteviltartene og forvaltningen av disse, og ny kunnskap kommer stadig til. Denne kunnskapen må være lett tilgjengelig for alle ledd i hjorteviltforvaltningen. Ved å ta kunnskapen i bruk vil det åpne seg nye muligheter for å samhandle på tvers av menneskeskapte grenser.

Målsetting

Forvaltningen av hjortevilt skal skje på en skala som minimum tilsvarer deres leveområder, og forvaltningen skal være kunnskapsbasert i alle ledd.

Tiltak og ansvar

Fokusområde	Tiltak	Ansvar	Tidsfrist
1.1 Kompetanse	Øremerking av midler for å opprettholde og utvikle kompetanse på forvaltning av hjortevilt i kommunene.	Direktorat og fylkeskommuner	2027
1.2 Tydeliggjøre lovpålagte oppgaver	Årlig samordnet forventningsbrev til kommunene om viltforvaltningsoppgavene.	Direktorat og fylkeskommuner	2027
1.3 Lovverk	Revidere forskrift om forvaltning av hjortevilt for å gi: 1) bedre muligheter for kommunal styring og sanksjonering. 2) tydeligere krav til kommunene med hensyn til samarbeid over kommunegrenser 3) hjemler til å regulere hjorteviltbestander i områder hvor jakt i liten grad kan fungere som et bestandsregulerende tiltak.	Direktorat, fylke, kommuner	2028
1.4 Internasjonalt samarbeid	Delta i samarbeidsforum med viltmyndigheter i Sverige og Finland.	Direktorat	Løpende
1.5 Økonomi-modeller	Utvikle modeller for en mer rettferdig fordeling av hjorteviltrelaterte inntekter og utgifter mellom rettshavere.	Direktorat, NGO, FoU	Løpende

2. Arealbrukskonflikter

Utfordringer og muligheter

Satsingsområdet handler om å utvikle sameksistensen mellom hjorteviltet og samfunnet, hvor hjorteviltets grunnleggende behov blir ivaretatt.

De ulike hjorteviltartenes økende tetthet og utbredelse de siste 100 årene er et resultat av en «villet»-handling, og blir av mange sett på som en av viltforvaltningens suksesshistorier. Samtidig har voksende befolkning ført til at ny bebyggelse og infrastruktur som beslaglegger og fragmenterer en stadig større del av hjorteviltets leveområder. Som et resultat har omfanget av arealbrukskonflikter mellom hjorteviltforvaltningen og andre samfunnsinteresser økt. Dette inkluderer også konflikter med skog- og jordbruksnæringen. For å dempe konfliktnivået er dialog, samarbeid og tiltak av ulik karakter nødvendige.

Viltpåkjørsler

Antallet viltpåkjørsler på veg og jernbane har økt kraftig de siste 50 årene, med påfølgende store økonomiske og materielle kostnader, personskader/dødsfall, og svekket dyrevelferd. Dette gjør viltpåkjørsler til en av vår tids største utfordringer innen viltforvaltningen⁵. Økningen i antallet påkjørsler skyldes blant annet økende tetthet og utbredelse av hjortevilt, men også fragmentering av landskap, høyere trafikkintensitet og hastigheter spiller inn. I noen områder utgjør antallet viltulykker en vesentlig andel av den samla årlige avgangen av hjortevilt (jakt + annen dødelighet), særlig for elg og rådyr.

Det er Statens vegvesen, fylkeskommunene og kommunene som har ansvaret for det offentlige vegnettet i Norge. Bane NOR har ansvar for jernbanenettet. Det er kommunen som har ansvar for å iverksette og gjennomføre ettersøk etter syk og skadet elg, hjort, rådyr og villrein. Ettersøk av skadet hjortevilt finansieres blant annet av fellingsavgifter for elg og hjort, via det kommunale viltfondet. Mange kommuner har betydelige utgifter til denne type fallvilthåndtering, og for flere kommuner er utgiftene langt høyere enn inntektene til det kommunale viltfondet. Det medfører at det ikke blir midler igjen til de øvrige av viltfondets formål⁶:

- *Tilskudd til tiltak for å fremme viltforvaltning, styrke kunnskapen om viltet, jaktorganisering m.m. i kommunen og nabokommuner gjennom samarbeid i regi av organisasjoner, enkeltpersoner eller kommunen selv.*
- *Tiltak for å forebygge skader på landbruksnæring voldt av hjortevilt.*

Ved viltpåkjørsel skal trafikanter ringe politiet på 02800, som videre kontakter kommunalt ettersøkspersonell. Varslingssystem og -rutiner ved viltpåkjørsler fungerer dessverre ikke så godt som det bør. Herunder at det kan være vanskelig å nå frem med beskjed til politiet på 02800. Det er derfor behov for et bedre nasjonalt system. Systemet må være godt kjent, gjøre det enklere å rapportere om

⁵ [Hjorteviltpåkjørsler i Norge: Årsaksforhold, lokalisering, risiko og datakvalitet. NINA rapport 2216.](#)

⁶ [Forskrift om kommunale og fylkeskommunale viltfond og fellingsavgift for elg og hjort](#)

ulykken til riktig mottaker, og lokalisere hvor ulykken skjedde. Dette vil gjøre det enklere for trafikanter å varsle, lette arbeidet for ettersøkspersonell, og på denne måten redusere omfang av dyrelidelser fordi flere skadede dyr blir funnet raskere.

Landbruk

I enkelte områder forårsaker hjorteviltet betydelige skader på landbruksproduksjon, og det dokumenteres store avlingstap på innmark. Med dagens strukturendringer i landbruket, er flere avhengig av å leie tilleggsjord uten at de har jaktrett. Det er de som er avhengig av å leie jord, som blir mest utsatt for avlingstap på innmark. Husdyr på utmarksbeite kan også potensielt ha negative effekter på hjorteviltet gjennom konkurranse, sykdommer og parasitter.

Beiteskader i skogbruket kan også være betydelige. Over store områder kan hele furuforyngelser nærmest gå tapt, eller i beste fall satt sterkt tilbake som følge av beiting. I mange granplantefelt er også opprykking av planter og senere barkgnaging et stort problem, med påfølgende verditap. Samtidig kan økt satsing på virkesproduksjon og karbonbinding i skogsområdene føre til redusert habitatkvalitet for hjorteviltet.

Store bestander av hjortevilt representerer også en stor mulighet for verdiskaping. Disse mulighetene settes det søkelys på i satsingsområdet «Hjortevilt som næring». Økt næringsutvikling basert på hjortevilt forutsettes at det utvikles gode skadeforebyggende og konfliktdempende tiltak med hensyn til avlingstap og skogskader som hjorteviltet forårsaker.

Målsettinger

Hjorteviltets leveområder skal ivaretas, og omfanget av arealbrukskonflikter skal reduseres.

Tiltak og ansvar

Fokusområde	Tiltak	Ansvar	Tidsfrist
2.1 Stanse forringelse og tap av leveområder	Lage veiledning med minimumskrav til kunnskapsinnhenting som grunnlag for vedtak i arealplaner der hjortevilt blir berørt.	Direktoratet/Planmyndigheter	2027
	Iverksette avbøtende tiltak for å redusere negative konsekvenser for hjorteviltet.	Ansvarlig departement, kommuner. Tiltakshaver må utføre	Løpende
2.2 Redusere viltpåkjørslar og lidelser for hjorteviltet	Øke trafikanters opplæring om vilt i trafikken, med søkelys på forebygging av ulykker og rutiner for varsling ved viltpåkørsel.	Statens vegvesen, trafikkskoler	2028
	Iverksette avbøtende tiltak på de 20 mest ulykkesbelastede strekninger på hhv. vei og jernbane.	Direktorat med sektormyndigheter	2028
	Nytt varslingssystem for viltpåkjørslar med automatisk lokalisering av innringer, samt sikre bedre kapasitet til å håndtere skademeldinger.	Politi- og samferdselsmyndigheter	2027
2.3 Redusere skader forårsaket av hjortevilt	Øke sektorsamarbeidet for å utvikle effektive skade- og konfliktdependende tiltak.	Offentlig myndighet Grunneierorganisasjoner NGO'er	Løpende
2.4 Utgifter ved viltpåkjørslar	Finansiere håndteringen av skadet vilt etter påkjørslar med andre midler enn kommunale viltfond.	Energi- og miljøkomite, Departementar, direktorat	2028

3. Vilthelse

Utfordringer og muligheter

Satsingsområde handler om å sikre best mulig dyrehelse og -velferd, og å begrense spredning av sykdommer på tvers av arter og områder.

Norge har generelt lav forekomst av alvorlige sykdommer blant både tamme og ville dyr. Funn av skrantesjuka (CWD) på villrein og elg i 2016 fikk imidlertid dramatiske konsekvenser, særlig for forvaltning av villrein i Nordfjella og senere Hardangervidda.

Vilthelse er komplekst, og det er mange faktorer som påvirker helsa hos det enkelte individ og i en viltbestand. Viktige bakenforliggende faktorer for helsetilstanden er individenes kondisjon, og lokale miljøforhold (eks. klima). Sykdom hos vilt kan være vanskelig å avgrense geografisk og kan ofte involvere flere forvaltningsledd. Ofte byr dyrehelseforvaltningen derfor på større utfordringer hos viltlevende arter enn hos husdyr. Sykdommer kan også smitte fra viltlevende dyr til husdyr og mennesker, og omvendt.

Klimaet er i endring, og prediksjonene fra få år tilbake om et varmere, våtere og villere klima har blitt en realitet, og vil ytterligere forsterkes fremover. Samtidig blir vi stadig flere mennesker i Norge, og måten vi ønsker å bruke utmarka på er i kontinuerlig endring. Begge deler har, og vil i økende grad kunne få, negative konsekvenser for helsetilstanden i hjorteviltbestandene.

Varmere klima fører til økt spredning av kjente parasitter som flått og hjortelusflue, og for to år siden stiftet vi i Norge også bekjentskap med hundens dvergbendemark på elg. Forekomsten av sykdommer som overføres med vektorer, ofte i form av insekter, endres også i takt med klima og artsutbredelse. Utbruddet av den insektoverførte virussykdommen blåtunge hos drøvtyggere sør i Norge i 2024 viser tydelig at for oss sjeldne sykdommer kan bli mer vanlig. Hvordan ulike sykdomsfremkallende organismer påvirker hjorteviltet er noe vi trenger mer kunnskap om.

Flere ulike parasitter, bakterier og virus hos viltet har også et zoonotisk potensial, hvilket vil si at de kan smitte fra dyr, og føre til sykdom hos mennesker. I et helseperspektiv ("én-helse") trenger vi mer kunnskap om hvordan sykdommer hos viltet kan påvirke folkehelsen i årene fremover.

Det er i dag stor oppmerksomhet på dyrevelferd hos viltlevende dyr. Hensynet til god dyrevelferd må derfor gjenspeiles i alle ledd i forvaltningen, og ikke bare i den utøvende delen som omfatter høsting (jakt). Det innebærer blant annet at dyrene skal ha tilgang til arealer som dekker deres behov for mat, skjul og vann, og mulighet for naturlig forflytning uten barrierer mellom sesongleveområder.

Klimaendringene kan vi vanskelig gjøre noe med på kort sikt, men effekten av klimaendringer på helse- og velferdstilstanden til hjorteviltet kan møtes med fornuftig forvaltning av bestander og leveområder. Et egnet tiltak er å holde bestandstettheten av hjortedyr på moderat nivå, samt

unngå å redusere levearealenes størrelse og kvalitet. Dyr i god kondisjon har best mulig forutsetning til å motstå de helse- og velferdsutfordringene som kan komme som en følge av naturlige og menneskeskapte endringer.

Målsetting

Dyrevelferden og helsetilstanden i hjorteviltbestandene skal ikke forringes ytterligere som følge av menneskelig aktivitet, og bestandene skal forvaltes på en måte som gjør dem robuste.

Tiltak og ansvar

Fokusområde	Tiltak	Ansvar	Tidsfrist
3.1 Klimaendringer	Øke kunnskapen om hvordan klimaendringer påvirker hjorteviltet	FoU, Mattilsynet, direktorat	Løpende
3.2 Dyresykdommer	Videreføre bestands- og helseovervåkingen for å raskt kunne avdekke uønsket tilstand og utvikling.	Direktorat og oppdragstakere	Løpende
	Utarbeide informasjon til jegere og andre utmarksbrukere om faren for innførsel og spredning av dyresykdommer.	FoU, Mattilsynet, Direktorat	2027
3.3 Smittespredning	Forebygge faren for at viltsykdommer smitter til husdyr eller mennesker, og omvendt.	FoU, Mattilsynet, direktorat, kommuner	Løpende
3.4 Dyrevelferd og helsetilstand	Utarbeide veileder for kommuner og grunneiere mht. hva som kjennetegner en robust bestand (høy kondisjon og genetisk variasjon, mest mulig naturlig kjønns- og alderssammensetning)	Direktorat, FoU	2030

4. Fremtidens jaktutøvelse

Utfordringer og muligheter

Satsingsområdet handler om å sikre at samfunnets verdier og normer realiseres i jaktutøvelsen.

Naturavtalen (Montreal 2022) understreker at naturmangfold er fundamentet for menneskers livskvalitet, en sunn planet og økonomisk velstand for alle mennesker. Naturmangfold beskytter mot naturkatastrofer, er en kilde til rekreasjon og kulturell inspirasjon, og understøtter alt liv på jorden.

Selektiv jakt og overhøsting kan ha betydelig effekt på bestanders utvikling og dermed på naturmangfoldet. Blant mange forvaltere og jegere er det fortsatt størst oppmerksomhet på de individene vi tar ut av bestanden, og mange setter likhetstegn mellom utbyttet og forvaltning. Forvaltningen bør imidlertid ha mest søkelys på de dyrene som lever videre etter jakta, og som danner grunnlaget for framtidig avkastning og jaktopplevelser. Jakt er den desidert største dødsårsaken for de fleste av hjorteviltartene, og jakten vil sannsynligvis forbli det mest sentrale virkemiddelet for regulering av hjorteviltet i overskuelig framtid.

Fritidsjaktens framtid avhenger av samfunnets tillit til selve jaktutøvelsen. Samfunnet er i rask endring, og en økende andel av befolkningen har ikke lenger et nært forhold til tradisjonell høstingskultur. For å opprettholde aksepten for fritidsjakt er det viktig at jakten utføres på en effektiv og målrettet måte, som ikke medfører unødige forstyrrelser for viltet og sikrer best mulig dyrevelferd. Det må derfor settes høye krav til fremtidens jegere, når det gjelder dyrevelferdsmessig, etisk og sikker jaktutøvelse. Samtidig er det viktig at jakta kan gjennomføres tilstrekkelig effektivt til å oppnå de nødvendige målene satt av forvaltningsmyndighetene.

Ny teknologi utvikles raskere enn myndigheter klarer å fastsette rammevilkårene for bruken av den, og jakt gjennom hele døgnet er nå teknisk mulig. Med økende søkelys på dyrs egenverdi og forvaltning av et økosystem, er det viktig å utrede om jakt gjennom hele døgnet er akseptabelt. I noen områder, og for enkelte viltarter, kan det periodevis være store utfordringer med høye bestandstettheter. Bruk av ny teknologi på riktig måte kan under slike forhold bidra til bedre forvaltning og dyrevelferd, men dette er et område som vil kreve kloke vurderinger basert på oppdatert kunnskap.

En god og spisset kommunikasjonsstrategi blir sentralt i årene fremover. I takt med den generelle samfunnsutviklingen er det også viktig at jegerutdanningen revideres og videreutvikles. Dette inkluderer en mer aktiv holdning til sosiale medier og aktiv bruk av nettbaserte informasjons- og rapporteringsrutiner.

Målsetting

Forvaltningen skal ha hovedfokus på bestandenes robusthet etter jakt.

Tiltak og ansvar

Fokusområde	Tiltak	Ansvar	Tidsfrist
4.1 Jaktseleksjon	Oppdatere regelverket slik at det i størst mulig grad bidrar til å nå visjonen. Holdningsskapende arbeid for å oppnå at jaktutøvelsen fører til "Robuste bestander i en natur i endring".	Departement Direktorat Alle	2027 Løpende
4.2 Samfunnsaksept	Øke søkelyset på jaktutøvelse som bidrar til god dyrevelferd og robuste bestander. Fremheve forvaltningspositive tiltak. Videreutvikle jegerprøveutdanningen	Organisasjonene NJFF Landbruksdirektoratet	Løpende
4.3 Teknologisk utvikling	Tillate bruk av ny teknologi dersom den bidrar til å nå strategiens visjon. Sette kloke krav til bruken av ny teknologi og til utøverne.	Departement	2026
4.4 Rolleforståelse	Spisset kommunikasjonsstrategi. Arenabygging	Direktorat Kommunene Organisasjonene	Løpende

5. Hjortevilt som næring

Utfordringer og muligheter

Satsingsområdet handler om å øke verdiskapingen fra hjorteviltet – inkludert lokal forankret næringsutvikling og nyskaping

Stortinget har vedtatt en landbrukspolitikk hvor selve jaktutøvelsen og viltkjøttet kan bidra til næringsutvikling, nye arbeidsplasser og inntektsmuligheter jf. handlingsplan for næringsutvikling basert på høstbare viltressurser fra 2019⁷. Samme år la NINA frem en rapport som viste at jegernes samla forbruk i tilknytning til storviltjakt var noe over 1,4 milliarder kroner⁸. Flere aktører peker også på mulighetene for sterkere kobling til regjeringens nasjonale reiselivsstrategi (2023) i årene fremover.

Mange kommuner og fylkeskommuner har utviklet egne strategier for næringsutvikling og reiseliv. I større grad kan lokale og regionale hjorteviltressurser inngå i denne type strategier. I noen tilfeller blir hjorteviltet vurdert som et problem, men ressursen representerer først og fremst en stor mulighet. Fylkeskommunene og kommunene bør derfor innlemme mulighetene som ligger i hjorteviltressursene i sin planlegging og i tett dialog med aktørene.

Et godt og variert opplevelsestilbud med ulik tilretteleggingsgrad er viktig for å nå frem til flere målgrupper. Økt tilgang på jaktopplevelser for eksisterende og nye jegere er viktig for å utløse verdiskapingspotensialet knyttet til viltet og til jaktutøvelsen. For å oppnå det må det satses på kompetanseheving og erfaringsutveksling blant grunneiere og relevante aktører som ønsker å tilby slike opplevelser. Dette inkluderer utvikling av nye produkter, og en nøye vurdering av hvilke markedssegment man skal rette seg mot. Samtidig må samfunnets forventning om god dyrevelferd og strategiens visjon om robuste bestander hensyntas.

I dag har den enkelte jeger et personlig utbytte av jakt gjennom selve opplevelsen, og ved at kjøttet kan benyttes i egen husholdning. Dette har sterk forankring i befolkningen og er en viktig del av den nordiske høstingskulturen. På den annen side er det flere jegere og rettighetshavere, som høster mer hjorteviltkjøtt enn de selv kan konsumere. Mange har ønske om å tilby dette overskuddet til andre.

AgriAnalyse anslår at verdipotensialet basert på viltkjøtt utgjør inntil 500 millioner kroner per år⁹. En forutsetning for at kjøttet skal kunne selges er å sikre trygghet gjennom hele verdikjeden, fra ivaretagelse i felt via videreforedling til omsetning. Norsk Hjortesenter peker på løsninger for å kunne

⁷ <https://www.regjeringen.no/contentassets/48f7af60526343398dfe7769523cae0e/handlingsplan-om-hostbare-viltressurser.pdf>

⁸ NINA-rapport 1605. Jegernes og fiskernes forbruk av varer og tjenester i Norge i 2018

⁹ [Bedret utnytting av viltkjøtt som en ressurs for næringsutvikling i Distrikts-Norge: -En analyse med utgangspunkt i den lokale kjøttbransjen - agrianalyse](#)

utløse dette verdiskapingspotensialet¹⁰. Etterspørselen etter viltkjøtt er økende, og det bør være en målsetting å øke tilbudet av viltkjøtt til den alminnelige forbruker uten at bestandene overbeskattes.

Mange skogeiendommer er i seg selv for små til at de kan utvikle vilt- og jaktprodukter i kommersiell sammenheng. Det er rundt 125 000 skogeiendommer i Norge, og av disse er det bare 220 med et areal over 20 000 dekar. De aller fleste skogeiendommer faller i gruppa 25-1000 dekar. Bedre organisering og økt samarbeid på tvers av eiendomsgrenser er en forutsetning for å utvikle mer næring basert på hjorteviltressursene. Samtidig øker det grunneiernes mulighet til å ivareta oppgaver knyttet til forvaltning av viltressursene, fastsette eget jaktregelverk innenfor offentlige rammer, selge jaktkort på egen eiendom eller tilby utleie til andre aktører som ønsker å markedsføre helhetlige jaktopplevelser.

Målsetting

Innenfor rammene av langsiktig forvaltning som sikrer god dyrevelferd og robuste bestander, kan lokal næringsutvikling basert på hjorteviltressursen videreutvikles.

Tiltak og ansvar

Fokusområde	Tiltak	Ansvar	Tidsfrist
5.1 Hjorteviltressursen	Hjorteviltet kan tas inn som del av arbeidet med å utvikle strategier for reiseliv og annen næringsutvikling.	Fylkeskommuner og kommuner	Løpende
5.2 Variert jakttilbud og kompetanseheving	Legge til rette for at grunneiernes/jakttrettshavere og jaktentreprenører bedre kan integrere sine tilbud i annen reiselivsaktivitet.	Reiselivsnæringen, Rettighetshaverorganisasjoner Næringslivsorganisasjoner	Løpende
	Styrke arbeidet med kombinerte tiltak der jakt og jaktopplevelser kobles med lokalmat, husvære, alternative opplevelser og lokalkultur bl.a. gjennom å utvikle arenaer og nettverk for kunnskap og erfaringsdeling.	Rettighetshaverorganisasjoner, fylkeskommuner, kommuner Bransjeorganisasjoner	Løpende

¹⁰ [Mer viltkjøtt til folket](#)

5.3 Viltkjøtt	Senke terskelen for å få kjøtt til viltbehandlingsanlegg.	Mattilsynet og matpolitisk LMD	2026
	Tydelige krav til og enhetlig behandling av søknader om etablering av viltmottak.	Viltkjøttbransje, Mattilsynet og organisasjonene	2026
	Flere viltbehandlingsanlegg (viltmottak)	Finansiering over verdiskapingsprogrammet for matproduksjon	2027
	Feltkontrollørordningen videreutvikles	Viltkjøttbransjen	Løpende
5.4 Eiendomsstruktur	Styrke organisering av rettighetshavere og grunneierlag som ønsker å videreutvikle nye produkter og tilhørende aktiviteter	Rettighetshaverorganisasjoner, fylkeskommuner, kommuner	Løpende

BAKGRUNN

Hjortevilt i Norge

Hjortevilt er en artsgruppe med store bestander i Norge. Hjortevilt er en fellesbenevnelse for flere arter og følgende viltlevende arter finnes i Norge:

- Elg *Alces alces*
- Hjort *Cervus elaphus*
- Rådyr *Capreolus capreolus*
- Villrein *Rangifer tarandus*
- Dåhjort *Dama dama*

Villrein er inkludert som en naturlig del av hjorteviltstrategiarbeidet, men fordi det er en stortingsmelding¹¹ om villrein, med tilhørende oppfølgende prosesser er ikke artsspesifikke utfordringer for villrein innlemmet i strategiarbeidet. Dåhjort er en asiatisk art innført til Europa, og viltlevende dåhjort i Norge stammer fra individer utsatt i nyere tid. Arten er en fremmed art. Den finnes i oppdrett, i Fritzøeparken ved Larvik der bestanden forvaltes særskilt, samt noen mindre viltlevende bestander i østlandsområdet. Dåhjort er ofte antatt å ha en begrenset spredningsevne, men utbredelsen har økt mye i Sverige, der hele 70 000 dyr ble felt i 2020 (fra under 20 000 dyr årlig før 2010)¹². Siden dåhjort har liten utbredelse og lav bestandstetthet i Norge¹³, vies den ikke videre oppmerksomhet i strategien fram mot 2030. Det er likevel viktig å følge med på endringer i antall og utbredelse de kommende årene.

Hjorteviltet i et historisk perspektiv

I dagens samfunn kan vi knapt tenke oss skogene og fjellene våre uten hjortevilt. Vi skal derimot ikke veldig langt tilbake i tid for å finne betydelig mindre bestander spredt utover mindre områder enn i dag. Hjorteviltets bestandsutvikling er et resultat av en "villet" handling gjennom blant annet bedre reguleringer av jakta, og en kjønns- og aldersspesifikk høsting («rettet avskyting»), og kan ses på som en suksesshistorie. Det siste ti-året har imidlertid utviklingen endret seg noe, og vi ser at både bestandstetthet og kondisjon er synkende. Det gjelder særlig for villrein, og i noen områder for elg.

Til tross for dette er dagens jaktuttak av hjortevilt svært høyt i et historisk perspektiv. I 1970 ble det felt 13 000 elg, hjort og rådyr i Norge, mens antallet i 2021 var 117 000. Går vi ytterligere 100 år tilbake var elg- og hjortebestandene i Norge betydelig mindre enn hva de var i 1970, og rådyret

¹¹ [Meld. St. 18 \(2023–2024\) - regjeringen.no](#)

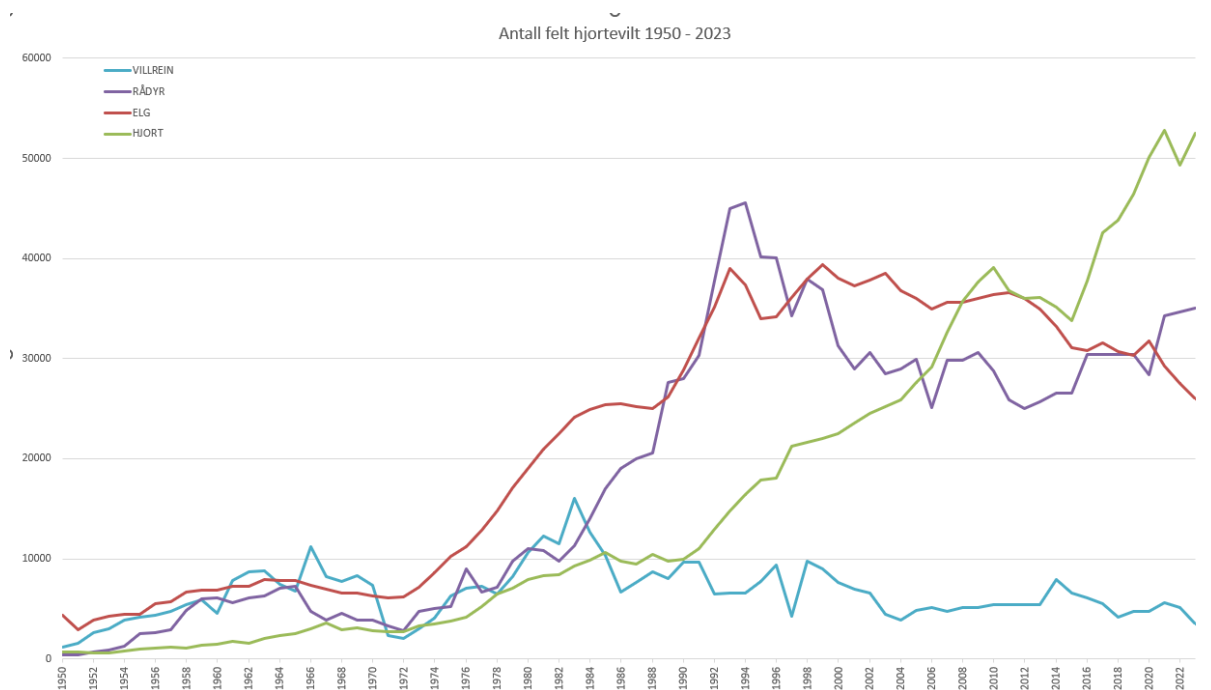
¹² www.viltdata.se

¹³ Vurdering av dåhjort på Fremmedartslista 2023. URL: [Dama dama - Fremmedartslista 2023 - Artsdatabanken](#)

var utryddet fra landet. Særlig rask var bestandsøkningen etter andre verdenskrig. Dette ble muliggjort av en stadig strengere regulering av jakta, kombinert med bedre beiteforhold (forårsaket av flateskogbruket) og redusert konkurranse fra utmarksbeitende husdyr. Samtidig var fraværet av store rovdyr en viktig forutsetning for at så store deler av årsproduksjonen kunne høstes i form av jakt. Ulv, bjørn og delvis gaupe kan ha betydelig effekt på bestandstilveksten i hjorteviltbestandene, men disse artene har vært hardt beskattet og blitt utryddet fra store deler av landet i løpet av de siste 100 årene. Dersom disse rovdyrartene gis mulighet til å utvikle bestander i samsvar med fødetilgangen (bæreevnen), vil det høstbare overskuddet av hjortevilt bli betydelig redusert i forhold til dagens nivå¹⁴. En slik utvikling er imidlertid neppe realistisk i overskuelig framtid.

Det er sannsynlig at predasjon fra store rovdyr har hatt en avgjørende rolle i den evolusjonære utviklingen av dagens hjortedyrarter. Det betyr at mange av hjortedyras karaktertrekk (eks. anatomi, sanseapparat, atferd, livshistorie) er tilpasninger til predasjon, og dermed egenskaper som ikke nødvendigvis vil bestå dersom jakt skal være hjortedyras viktigste dødsårsak i all framtid. I et slikt perspektiv er det viktig at det er aksept for at store rovdyr er en naturlig del av hjortedyras økologi, og at hjorteviltjakt bør utformes i større grad som predasjon. I mange tilfeller vil det innebære at forvaltningsmålene må være noe annet enn å maksimere antallet felte dyr eller mengden kjøtt vi høster fra bestandene.

Utvikling og status i dag

¹⁴[Solberg med flere 2003. Utredning i forbindelse med ny rovviltmelding. Store rovdyrs innvirkning på hjortevilt i Norge. NINA fagrapport 63.](#)

Figur 3 Årlig antall felt elg, hjort og rådyr økte betydelig fra tidlig på 1970 tallet, og reflekterer generelt en kraftig økning i bestandene av disse artene¹⁵. For elg og rådyr har veksten flatet ut, men for hjort har den bare fortsatt, og jaktseasonen 2008/2009 ble det felt mer hjort enn elg og rådyr. For villrein har utviklingen vært annerledes, noe som blant annet har sammenheng med avgrensning av villreinens leveområder og bestandsmålene som har vært grunnlaget for jaktuttaket.

Overvåkingsprogrammet for hjortevilt ble etablert i 1991 og resultater fra hele perioden fram til og med 2021 er oppsummert i en egen rapport¹⁶. Trenden for elg, i de fleste områdene, viser at bestandskondisjonen fortsatt er negativ til tross for stabil eller synkende bestandstetthet. Størst nedgang ser vi i de sørlige bestandene. Her har slaktevektene sunket for alle kategorier dyr siden oppstarten av overvåkingen, og det samme gjelder for rekrutteringsratene i Agder. I de siste to-tre delperiodene er det også nedgang i vekter og rekrutteringsrater i Nordland, Trøndelag, Oppland og Hedmark.

Hjorten fortsetter å øke i utbredelse og er nå sannsynligvis vår mest tallrike hjorteviltart. I 2021 ble det felt over 50 000 hjort. De tetteste hjortebestandene finnes fremdeles på Vestlandet og i sørvestlige deler av Trøndelag, og bestandsveksten i deler av Sør- og Østlandet fortsetter. Hjortebestandene i Innlandet, Vestfold og Telemark kjennetegnes av moderat bestandsvekst de siste 10 årene, relativt balanserte kjønnsrater, høy andel av eldre hanndyr i uttaket, og ingen entydig vektreduksjon hos kalver og åringer. I de øvrige overvåkingsområdene i vest og i Trøndelag er det nedgang i bestandskondisjon og slaktevekter, samt at kjevelengdene har blitt kortere. Det antyder at tetthets-avhengig næringsbegrensning nå gjør seg gjeldene for dyrenes kondisjon og størrelse.

Overvåkingen av villrein viser mye av det samme bildet – at bestandskondisjonen er synkende i så godt som alle områder. Klassifiseringen i henhold til kvalitetsnormen for villrein¹⁷ understreker viktigheten av å iverksette konkrete tiltak for å bedre situasjonen, noe som materialiseres i de respektive tiltaksplanene for de ulike villreinområdene.

For rådyr har vi ingen tilsvarende overvåking, men avskytingsstatistikken for de siste årene viser et relativt stabilt uttak på mellom 30-35 000 individer. Felling- og fallviltstatistikk er i hovedsak det som benyttes for å få kunnskap om rådyrets bestandsutvikling i dag.

Resultatene fra overvåkingsprogrammet for hjortevilt viser at antallet fallvilt, altså dyr som dør utenom jakt, av elg, hjort og rådyr øker i takt med bestandsstørrelsen, og at fordelingen i grove årsakskategorier gir relevant informasjon om hva som forårsaker at hjortevilt dør utenom jakt.

¹⁵ [Hjorteviltregisteret – nasjonal database fra jakt på elg, hjort, rådyr og villrein, og fallvilt av utvalgte arter - Hjorteviltregisteret](#)

¹⁶ Hjortevilt 1991-2021. Oppsummeringsrapport fra Overvåkingsprogrammet for hjortevilt. NINA Rapport;2141. URL: [NINA Brage: Hjortevilt 1991–2021. Oppsummeringsrapport fra Overvåkingsprogrammet for hjortevilt](#)

¹⁷ Kvalitetsnorm for villrein – første klassifisering. NINA Rapport 2126. URL: [Kvalitetsnorm for villrein – første klassifisering \(nina.no\)](#)

Felles ansvar

Høsten 2015 vedtok FNs medlemsland 17 mål for bærekraftig utvikling frem mot 2030¹⁸. Bærekraftsmålene ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng. De gjelder for alle land og er et veikart for den globale innsatsen for ei bærekraftig utvikling. Bærekraftsmål 15 (Livet på land) har som mål å: *"Verne, tilbakeføre og fremme bærekraftig bruk av økosystem, sikre bærekraftig skogforvaltning, motvirke ørkenspreiing, stanse og reversere landforringing og stanse tap av artsmangfold."*

Det globale Kunming-Montreal-rammeverket for naturmangfold¹⁹ er et svar på Naturpanelets (IPBES) globale hovedrapport om naturens tilstand fra 2019¹⁰, den femte utgaven av Global Biodiversity Outlook, og mange andre vitenskapelige dokumenter, legger fram omfattende dokumentasjon om at naturmangfoldet forringes over hele verden. Den globale hovedrapporten fra Naturpanelet (IPBES) fastslår følgende:

Blant de vurderte dyre- og plantegruppene er i gjennomsnitt 25 prosent av artene truet, noe som tyder på at rundt en million arter allerede står i fare for utryddelse, mange av dem innen noen tiår, med mindre det gjennomføres tiltak for å redusere intensiteten i drivkreftene for tap av naturmangfold. Dersom slike tiltak ikke gjennomføres, vil det føre til en ytterligere økning av den globale utryddelsestakten, som allerede er mellom ti og hundre ganger høyere enn gjennomsnittet for de siste ti millioner år.

Rammeverket har 23 handlingsrettede globale mål for umiddelbar handling i tiåret fram mot 2030. Tiltakene som er fastsatt i hvert enkelt mål, må iverksettes umiddelbart og fullføres innen 2030. Til sammen vil dette gjøre det mulig å nå hovedmålene for 2050. Mål 5 sier:

"Sikre at bruk av, høsting av og handel med viltlevende arter er bærekraftig, trygg og lovlig og ikke medfører overbeskatning, minimere påvirkningene på andre arter og økosystemer, at risikoen for spredning av patogener er redusert, og at økosystemtilnærming blir brukt, samtidig som urfolks og lokalsamfunns tradisjonelle bærekraftige bruk respekteres og beskyttes."

De pågående klimaendringene øker kompleksiteten i hjorteviltforvaltningen. Ansvaret for klimatilpasning ligger til den aktøren som har ansvar for en oppgave eller funksjon som blir berørt av endringer. Klimatilpasning er et sektorovergripende hensyn som krever samordning og samarbeid på tvers av sektorer, mellom kommunale, fylkeskommunale og statlige organer²⁰. Klimaendringer og klimatilpasning påvirker i større eller mindre grad samtlige av utfordringene

¹⁸ Om bærekraftsmåla. Regjeringen, [Om bærekraftsmåla - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/om-baerekraftsmala)

¹⁰ [IPBES \(2019\): Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services. E. S. Brondizio, J. Settele, S. Díaz og H. T. Ngo \(redaktører\). IPBES' sekretariat, Bonn. 1 148 sider. https://doi.org/10.5281/zenodo.3831673](https://doi.org/10.5281/zenodo.3831673)

¹⁹ [norsk-oversettelse-av-kunming-montreal-global-biodiversity-framework.pdf](https://www.regjeringen.no/no/oversettelse-av-kunming-montreal-global-biodiversity-framework.pdf)

²⁰ Kapittel 4.2 i [statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning](#).

skissert i denne strategien, og alle forvaltningsaktører må ta hensyn til dette i sitt arbeid. Ikke minst er ivaretagelse av arealer og spredingskorridorer sentrale for viltet.

Kunming-Montreal-rammeverkets globale mål nummer 9 sier at;

"Sikre at forvaltningen og bruken av villlevende arter er bærekraftig og dermed gir mennesker sosiale, økonomiske og miljømessige goder, særlig til dem som er i en sårbar situasjon, og til dem som er mest avhengige av naturmangfold, blant annet gjennom bærekraftig virksomhet basert på naturmangfold samt produkter og tjenester som fremmer naturmangfold, og beskytte og fremme tradisjonell bærekraftig bruk blant urfolk og lokalsamfunn."

I Norge er alle villlevende arter fredet, med mindre det er åpnet for jakt på den enkelte art. Det er grunneieren som har jaktretten, men det er likevel ingen som eier viltet i Norge, og det er derfor et felles ansvar å tilrettelegge for sunne og friske viltbestander. For å lykkes med dette, er det essensielt at aktørene er sitt ansvar bevisst, og samarbeider godt på tvers av ulike sektorer og interessefelt.

Selv om det er åpnet for jakt på noen arter, så har alle dyr en lovfestet egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker²¹. I tillegg skal jakt og fangst utøves på en slik måte at viltet ikke utsettes for unødige lidelser²². Hjorteviltartene har en høy reproduksjonsevne som uten noen form for bestandsregulering vil føre til betydelige utfordringer for både viltet selv og for mange deler av samfunnet. Jakt er i dag det mest egnede virkemiddel for å forhindre en ukontrollert bestandsvekst. Riktig planlagt og gjennomført, er jakt den beste måten å bidra til å opprettholde robuste hjorteviltbestander, samtidig som konfliktene med andre samfunnsinteresser holdes på et akseptabelt nivå.

Hjorteviltet og samfunnet

Etter 1945 har det vært en nærmest kontinuerlig og sterk vekst i befolkningen i tettstedene, og i motsetning til før krigen, en nedgang i den spredt bosatte befolkning i absolutte tall. Andelen av landets befolkning bosatt i tettsteder var steget til 51 prosent i 1950, 66 prosent i 1970, 71 prosent i 1990, 77 prosent i 2000 og 82 prosent i 2020²³. Ved økende urbanisering øker også avstanden til den tradisjonelle høstingen for veldig mange, enten det omfatter sanking av bær og sopp, fiske eller jakt.

Siden den forrige strategien ble lansert i 2009 har søkelyset økt på den samfunnsmessige forståelsen av hjorteviltet, men bildet er likevel polarisert. Hjorteviltet anses som en stor ressurs av noen (eksempelvis jegere) og som et stort problem av andre (eksempelvis innen jord- og skogbruk). Store deler av befolkningen har i liten grad et direkte forhold til hjorteviltet, men

²¹ Lov om dyrevelferd

²² Lov om jakt og fangst av vilt (viltloven)

²³ Store norske leksikon. <https://snl.no/Norge - bosettingsm%C3%B8nster>

finner likevel en verdi i å vite at disse artene eksisterer i Norge og å tidvis kunne se dem. Andre er redde for disse store dyrene, og ingen vil havne i en viltulykke hvor hjortevilt er involvert.

Natur- og miljøbarometeret har blitt gjennomført jevnlig siden 2000 med formål å kartlegge og følge utviklingen i det norske folks holdninger, kunnskap og atferd omkring natur og miljø. Siste undersøkelse er fra 2023²⁴. Temaene omfatter blant annet naturvern, jakt, friluftsliv, fiske, skogbruk og nærmiljø. Undersøkelsen viser at befolkningen har hatt og fortsatt har stor aksept for jakt og måten jakten utøves på.

Et årlig uttak av hjortevilt er nødvendig for å unngå store konflikter med annen samfunnsaktivitet. Samfunnet er imidlertid i stadig endring, og mange tradisjonelle aktiviteter, herunder også jakt, blir sett på med nye øyne. Samfunnets aksept for jakt og jaktutøvelse bygger på et krav om forsvarlig utøvelse og et fokus på høy dyrevelferd i alle ledd. Dette omfatter også en forståelse for hvorfor jakten utøves, og at utbyttet fra jakten må være tilgjengelig for andre enn bare de som jakter selv. Det må også være rom for at de som er imot jakt kan påvirke hvordan forvaltningen gjennomføres. Jakt bør heller ikke brukes som et argument for å ekskludere andre brukere av naturen, og jakt må gjennomføres på en måte som er trygg for både jegere og andre som ferdes i naturen.

Jakt er for de fleste ikke lenger et nødvendig matauk, men likevel står jakt- og høstingstradisjonen sterkt i befolkningen, og representerer en viktig ressurs. (Mat, utmarksbeite, økonomi, tradisjon) Det er over en halv million registrerte jegere i Norge, og allmenn tilgang til fornuftig priset jakt er viktig for samfunnets aksept. Jakt kan ikke bare være forbeholdt store grunneiere og folk med stor betalingsevne. Likevel blir den norske jegeren stadig eldre. I løpet av de siste ti årene (2013 – 2022) har den norske hjorteviltjegeren blitt eldre og rekrutteringen blitt dårligere. I denne perioden økte antallet hjorteviltjegere over 50 år fra 40 000 til 45 000, antallet under 30 år gikk ned fra 14 000 til 13 000²⁵.

Vi har en pågående natur- og klimakrise som krever at vi tenker nytt om forhold som arealbruk, personlig forbruk og maten vi har på bordet. Ulike trender og fokus på egen helse styrer i større grad hvilken mat vi spiser, og selv om bevisstheten rundt maten øker, er vi mer distansert fra matproduksjon nå enn før. Norsk viltkjøtt er en kortreist ressurs med høy kvalitet, men utgjør i dag en liten del av kostholdet. Det bør derfor være et mål at flest mulig av de som ønsker det, skal kunne oppnå en bedre tilgang på disse produktene.

²⁴ Natur- og miljøbarometeret 2023. Kantar. [Friluftsliv i Norge. Status og historisk utvikling \(ssb.no\)](https://ssb.no/friluftsliv-i-norge/status-og-historisk-utvikling)

²⁵ Statistisk sentralbyrå, [Registrerte jegere \(ssb.no\)](https://ssb.no/registrerte-jegere)

Kunnskapsgrunnlaget

For elg, hjort og villrein er det utfordringer med synkende kondisjon og reproduksjon, og stedvis høyt beitetrykk. I en del bestander synker kondisjon og reproduksjon på tross av kraftig reduksjon av bestanden. Status for rådyr vet vi mindre om, men det virker som om det er en stabil høy bestand uten store endringer i kondisjonsindekser.

Flere tiår med studier har bidratt med mye økologisk kunnskap om enkeltartene. Mindre oppmerksomhet er imidlertid viet til hvordan de ulike hjorteviltartene interagerer og hvordan de samlet påvirker miljøet rundt seg. Hver av hjorteviltartene har sine artsspesifikke tilpasninger, men vil likevel gjensidig påvirke hverandre der de lever i samme områder. Til tross for dette er det fortsatt mest fokus på enkeltartsforvaltning, og i mindre grad på flerartsforvaltning.

Et varmere, våtere og villere klima gir utfordringer og samtidig endringsmuligheter for både mennesker og dyr. For hjorteviltartene er det sannsynligvis villrein og elg som har størst utfordringer med å tilpasse seg de endringene vi opplever. Begge artene er fra naturens side utrustet til å leve i et kaldt og tørt klima, mens det motsatte representeres av de klimaendringene vi opplever i dag.

Det er ubestridt at klimaendringene påvirker hjorteviltartene. Utfordringen ligger i å vite hvilke forvaltningstiltak som best gjør dem i stand til å tåle de endringene som pågår og de som kommer. Forvaltere, jegere og andre interesserte trenger mer og lett tilgjengelig kunnskap. Det kan imidlertid være krevende å omsette grunnforskning til bruk i forvaltning, og samtidig kan det være vanskelig å rokke ved godt etablerte tradisjoner blant hjorteviltjegere og forvaltere. Veien fra forskning til handling vil derfor ofte være lang.

Det foreligger begrenset kunnskap om hvilke beiteressurser som er tilgjengelig og hva som er optimale bestandsstørrelser i forhold til disse. Kunnskap om og gode tiltak for å forvalte rådyr og hjort i befolkningstette områder er også nødvendig. Et betydelig antall individer av disse artene har tilhold i befolkningstette områder gjennom store deler av året og er hyppig utsatt for viltulykker.

Det er et mål at forvaltningen skal bygge sine beslutninger på et godt fundert kunnskapsgrunnlag som bidrar til at riktige avgjørelser fattes til gode for hjorteviltet, uavhengig av et endret klima og skiftende politiske beslutninger.

Likeledes at en gjennom god og effektiv formidling sørger for at kunnskapen er lett tilgjengelig for alle.